

בין ספר ויקרא לספר במדבר ובין ספר ויקרא לספר במדבר ובין גפן לתמר

מים ראשונים: בסוף מדרש ויקרא רבה על ספר ויקרא, פרשת בחוקותי, שסיימנו לקרוא בשבת שעברה, מצאנו מדרש נאה על גפן. ובתחילת מדרש במדבר רבה על ספר במדבר, שאנו מתחילים לקרוא השבת, מצאנו מדרש נאה על התמר. לפיכך, בחרנו להקדיש את דף השבת לשני פירות אלה, משבעת המינים, המסמלים את האביב ממנו אנו נפרדים ואת הקיץ אליו אנו נכנסים בימים אלה. הגפן מסמלת את ספר ויקרא בו רבו נסכי הקרבנות ואילו התמר את ספר במדבר מקום גידולה. על הזית כבר זכינו לדרוש בדברינו [נמשלו ישראל בזית](#) וכן [שמן הזית](#) בפרשת תצווה ואם נזכה, נשלים לדרוש על שבעת המינים כולם, בהם השתבחה ארץ ישראל. יהיו דברים אלה גם מבוא לחג השבועות הבא עלינו לטובה, אשר קובע את תחילת זמן הבאת הביכורים וקרבת שתי הלחם שמביאים בשבועות (בעצרת) הוא ביכורי החיטה (ראה פירוש ברטנורא למסכת ביכורים פרק א משנה ג), ראש לשבעת המינים (והשעורה כבר הקדימה את כולם בקרבן העומר בט"ז בניסן, ראה דברינו [מנחת אומר לעומר](#) בפרשת אמור).

ויקרא רבה פרשה לו סימן ב – בשבחי הגפן

"וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהֶאֱרַץ אֶזְכָּר" (ויקרא כו מב).¹ זהו שכתוב: "גִּפְנֵי מִמְצָרִים תִּסְיַע" (תהלים פ ט) -² מה הגפן הזה אין נוטעין אותה במקום טרשים, אלא בולשים מתחתיה³ ואח"כ נוטעים אותה, כך ישראל: "תִּגְרַשׁ גֹּיִם וְתִטְעֶנָּה".⁴ מה הגפן הזאת, אין נוטעים אותה ערבוביה, אלא שורות שורות, כך היו ישראל חונים במדבר שורות שורות ודגלים דגלים: "איש על דגלו באותות" (במדבר ב ב).⁵ מה הגפן הזו כל שאתה מפנה תחתיה הרי היא מְשֻׁבָּחַת, כך הם ישראל: פינית לפנייהם שלושים ואחד מלך, ואחר כך: "ותשרש שורשיה ותמלא הארץ".⁶ מה הגפן הזו נמוכה מכל האילנות [ושולטת בכל האילנות], כך הם ישראל: נמוכים ושפלים בעולם הזה, אבל לעתיד לבוא, הן עתידים לירש מסוף העולם ועד סופו.⁷ מה הגפן הזו שרביט אחד יוצא ממנו ומכבש כמה אילנות, כך ישראל: צדיק אחד יוצא מהן ושולט מסוף העולם ועד סופו. זהו שכתוב: "ויוסף הוא השליט" (בראשית מב ו), "ויהי ה' את יהושע, ויהי שומעו בכל הארץ" (יהושע ו כז), "ויצא שם דוד בכל הארצות וה' נתן פחדו על כל הגוים" (דברי הימים א יד יז), "ושלמה היה מושל בכל הממלכות" (מלכים א ה א), "כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות" (אסתר ט ד).⁸

¹ פתח הדרשן בפסוק מפסוקי הנחמה שלאחר התוכחה בפרשת בחוקותי. מה הקשר? איך מגיעים מכאן לגפן? את זאת יזכה להבין רק מי שיישאר ער עד סוף הדרשה ולא ירדם באמצע. זהו "טריק" דרשני בדוק ומנוסה.

² זה הפסוק העיקרי עליו מתבסס הדימוי של עם ישראל לגפן ברוב הדרשות. ראו שם הפסוק המלא והבאים אחריו המתארים את הגפן וכולם נדרשים להלן: "גִּפְנֵי מִמְצָרִים תִּסְיַע תִּגְרַשׁ גֹּיִם וְתִטְעֶנָּה: פְּנִית לְפָנֶיהָ וְתִשְׂרַשׁ שְׂרָשֶׁיהָ וְתִמְלֵא אֶרֶץ: כְּסוּ הָרִים צֵלָה וְעִנְפֶיהָ אֶרֶץ: אֵל: תִּשְׁלַח קִצְיָהּ עַד יָם וְאֵל נְהַר יוֹזְקֹתֶיהָ" (תהלים פרק פ פסוקים ט-ב).

³ בלבוש היינו לחפור, לחטט. ראו מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנוזיקין פרשה יז: "שלא יהו ישראל אומרים הואיל ואנו מצווין על עבודה זרה נהא בולשין בבורות שיחין ומעורות, תלמוד לומר: על ההרים הרמים וגו', על הגלילים ולא על הסתרים". ומכאן המונח בולשת או בלש. ראו דברינו [הנסתרות והגלויות](#) בפרשת נצבים.

⁴ ובשמות רבה מצאנו לא רק שמסקלים ומטייבים את הקרקע תחת או סביב הגפן, אלא גם מעתיקים אותה למקום אחר אם לא ניתן לטייב את הקרקע. ואולי עדיף אפילו מראש להעביר במקום לנסות לטפח את הגפן בקרקע לא מתאימה. ראו שמות רבה פרשת כי תשא פרשה מד: "פתח ר' תנחומא בר אבא: גפן ממצרים תסיע, למה נמשלו ישראל לגפן? אלא מה הגפן כשבעליה מבקשין שתשביח מה הם עושים, עוקרין אותה ממקומה ושותלין אותה במקום אחר והיא משבחת. כך כיון שבקש הקב"ה להודיע ישראל בעולם, מה עשה? עקרו ממצרים והביאו למדבר והתחילו מצליחים שם והתחילו מקבלין התורה ואומרים (שמות כד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ויצא להם שם בעולם, שנאמר (יחזקאל טז) ויצא לך שם בגוים ביופיך".

⁵ זה הקישור הדק לפרשת במדבר אשר צד את עינינו. ראו המדרשים והפרשנים שהאותות הם הסמלים והסימנים שהיו לכל שבט בדגלו: ראובן דודאים, יהודה אריה, לוי אורים ותומים וכו'. האם גם בעל הכרם מכיר את שורת כרמו בסימנים ברורים? ראו דברינו [איש על דגלו](#) וכן [צבעי השבטים וסמלם](#) בפרשה זו. וכל זה כסמל לשנות המדבר. נטיעת הגפן הקבועה תהיה כמובן רק בארץ שהרי אין גפנים במדבר. האם גם בארץ חשובה תהיה ההפרדה לשורות ודגלים היינו הפרדה ברורה בין נחלות השבטים?

⁶ זו הייתה התקווה הגדולה שלאחר ניצחון בני ישראל על שלושים ואחד המלכים בימי יהושע (יהושע פרק יב) תיפול שאר הארץ לנחלה לבני ישראל כפרי בשל. אך המשך ספר יהושע (פרקים טו ואילך) וכן ספר שופטים מראים שלא כך אירע. לגפן אשר נסעה ממצרים היו הרבה טרשים להתגבר עליהם ולהיאחז גם בסביבתם.

⁷ הגפן היא צמח מתפשט אם על הקרקע ואם על ע"ג עצים אחרים או סמוכות מלאכותיות שבונים לה. נראה שזה דימוי שקט אך חריף למדי לגבי ההתפשטות של עם ישראל ברחבי העולם. הגפן שיצאה ממצרים לא השרישה רק בארץ העבודה.

⁸ המשך ברור מהדרשה הקודמת. ובאמת, יש לשים את יהושע ודוד בצד אחד ואת יוסף ומרדכי בצד אחר.

מה הגפן הזה העלים שלה מכסים על האשכולות, כך הם ישראל: עמי הארץ שבהם מכסים על תלמידי חכמים.⁹ מה הגפן הזו יש בה אשכולות גדולים ואשכולות קטנים, כך הם ישראל: יש בהם צדיקים גמורים וצדיקים בינוניים. מה הגפן הזו יש בה אשכולות גדולים ואשכולות קטנים וכל הגדול מחברו נמוך מחברו, כך ישראל כל הגדול מחברו בתורה, נראה נמוך מחברו.¹⁰

מה הגפן הזו יש בה ענבים ויש בה צמוקים, כך ישראל: יש בהם בעלי מקרא ומשנה, בעלי תלמוד ואגדה.¹¹ מה גפן זו יש בה יין ויש בה חומץ, זה טעון ברכה וזה טעון ברכה, כך ישראל: חייבין לברך על הטובה ועל הרעה - על הטובה ברוך הטוב והמטיב על הרעה ברוך דיין האמת.¹²

מה הגפן הזו טעונה ג' ברכות,¹³ כך ישראל מתברכין בג' ברכות בכל יום: "יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ: גָּאֵר ה' פְּנֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וַיִּחַנְךָ: יֵשָׂא ה' פְּנֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם".¹⁴

מה היין הזה כל מי ששותה ממנו פניו מאירות [מצהילות] ושיניו קהות עליו, כך ישראל כל מי שבא ומזדווג להם סוף שנוטל את שלו מתחת ידיהן.¹⁵

מה גפן זו בתחילה היא נרפסת ברגל ואח"כ עולה על שולחן מלכים, כך הם ישראל נראין מאוסים בעולם הזה דכתיב (איכה ג) הייתי שחוק לכל עמי נגינתם כל היום, אבל לעתיד לבוא: "ונתנך ה' עליון", וכתוב (ישעיה מט) "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

מה גפן זו עולה על כל מיסא ומיסא,¹⁶ כך ישראל ספונים על כל מלכות ומלכות.

מה גפן זו מדלים אותו על גבי ארזים גדולים, כך ישראל שנאמר: "כִּסּוּ הָרִים צֶלֶה וְעֲנַפֶּיהָ אֲרִזֵי אֵל" (תהלים פ).¹⁷

מה גפן זו השומר שלה עומד למעלה, כך ישראל השומר שלהם למעלה, שנאמר: "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" (תהלים קכא ד).¹⁸

מה גפן זו נשענת על גבי הקנה, כך ישראל נשענים בזכות התורה שכתובה בקנה.¹⁹

מה גפן זו נשענת ע"ג עצים יבשים והיא לחה, כך ישראל נשענים בזכות אבותם אע"פ שהן ישנים. זהו שכתוב: "וזכרתי את בריתי יעקב וכו'".²⁰

⁹ האם זה לגנאי, היינו שעמי הארצות ואנשים שטחיים קופצים בראש ומדברים ולא שומעים את תלמידי החכמים? או אולי הכוונה היא לחיוב, שעמי הארצות מסוככים על תלמידי החכמים ומאפשרים להם להסתגר בבית המדרש ולהקדיש זמנם לתורה. ויש מי שמציע שהמונח איש אשכולות מסמל את צניעות הידע, כמו הגפן שעליה מסתירים את אשכולותיה. ראו עוד מסכת סוטה מז ע"ב: "מאי אשכולות? אמר רב יהודה אמר שמואל: איש שהכל בו". וזה משחק מילים בין השפה העברית והיוונית (אסכולה ו scholar) שכמותה מצויים רבים. ראו כדוגמא גם רפואה-תרופה-תרפיון בדברים רבה א א.

¹⁰ כאן הדימוי הוא לאשכול הגדול והמלא שנופל למטה בשל משקלו.

¹¹ החלוקה כאן היא למקרא ומשנה בצד אחד, תלמוד ואגדה בצד השני. על רביעייה זו יש הרבה לדרוש ולדון, כמקדמה ראו מסכת סופרים פרק טז הלכה ג: "תני ר' חנינא בר פפא: פנים בפנים דבר ו", פנים תרי בפנים תרי, הא ארבעה אפין: פנים של אימה למקרא, פנים בינוניות למשנה, פנים שוחקות לתלמוד, פנים מסבירות לאגדה ... יש לך רב רוצה ללמד, ותלמיד אינו רוצה ללמוד, תלמיד רוצה ללמוד, ורב אינו רוצה ללמד. ברם הכא, הרב רוצה ללמד והתלמיד רוצה ללמוד: מקרא משנה תלמוד ואגדות".

¹² כאן, אין זו רק השוואה סימבולית, אלא דין בין עצמו. ראו ירושלמי ברכות פרק ו הלכה ג: "החמיץ יינו אומר ברוך דיין האמת". והמפרשים על ויקרא רבה מוסיפים גם: "השביח יינו אומר הטוב והמטיב" ולא מצאנו מקור לכך. אולי הכוונה לברכת הטוב והמטיב של היין הבא בסעודה.

¹³ ולא רק על הגפן, אלא על כל הפירות של שבעת המינים מברכים עליהם שלוש ברכות ראשונות של ברכת המזון, כמו אחרי פת, כשיטת רבן גמליאל. אבל אנחנו נוהגים כשיטת חכמים ואומרים ברכה מעין שלוש. ראו מסכת ברכות פרק ו משנה ח: "אכל תאנים וענבים ורימונים מברך אחריהן שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש".

¹⁴ ראו דברינו [ברכת כהנים](#) בפרשת נשא. ראו גמרא סוטה לז ע"ב שבמקדש היו אומרים את ברכת כהנים כאחת ברצף ואילו במדינה (בגבולין) היו אומרים כשלוש ברכות נפרדות עם "אמן" לאחר כל ברכה: יברכך, יאר, ישא כפי שאנו נוהגים.

¹⁵ האומות המשעבדות את ישראל - שותות את היין - צוהלות כלפי חוץ, אבל שיניהם קהות. עוד על "קהה", ראו אבות דרבי נתן נוסח ב פרק א: "כיוון שאכל אדם הראשון מפירותיו של אילן התחילו עיניו מתפקחות עליו ושיניו קהות בתוך פיו". וראו עוד הסיפור על רב הונא בגמרא סוטה מט ע"א, שמצא תמר ריחנית (אנחנו הולכים ומתקרבים לתמר) ונתן לבנו, אך בנו נתנה לבנו שלו, ואמר לו רב הונא: "שמחת את לבי והקהיתה את שיני".

¹⁶ בדפוס וילנא מופיע כאן "מסע ומסע" וקשה להבינו. מרגליות בעקבות גינצבורג מגיה למיסא ומיסא, היינו תבשיל (missus), שהיין מלווה כל מאכל ותבשיל העולה על השולחן.

¹⁷ ראו הפסוקים הנדרשים בהערה 2 לעיל. היינו, לא שלגפן יהיו ענפים של ארז, אלא שהיא מטפסת על קורות ארזים ונראית לפיכך גדולה ועצומה יותר מכפי שהיא בטבע. וראו הערה 7 לעיל.

¹⁸ מה שאולי מזכיר את הפסוק בקהלת ה ז: "אם עֶשֶׂךָ רֵשׁ וְגָזַל מִשְׁפָּט וְצָדֵק תִּרְאֶה בְּמִדְיָנָה אֵל תִּתְמָה עַל הַחֶפֶץ פִּי גְבַהּ מֵעַל גְּבַהּ שִׁמְר וְגְבַהִים עֲלֵיהֶם". אלא ששם זה לעניין שכר ועונש וכאן שמירה על השומר על הגפן. ופסוק זה ראו לך משלו בקהלת.

¹⁹ ראו גמרא תענית דף כ ע"ב: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות", בסיפור על מפגש רבי אלעזר ברבי שמעון עם האיש המכוער.

²⁰ פסוקי הנחמה החותמים את ספר ויקרא. ראו דברינו [ככות אבות](#) בפרשת בחוקותי.

במדבר רבה פרשה ג סימן א – בשבחי התמר

"הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרון הכהן ושרתו אותו" (במדבר ג ו). זהו שכתוב: "צדיק כתמר יפרח" (תהלים צב)²¹ - מה התמר הזה צילו רחוק, כך מתן שכרם של צדיקים רחוק מהם עד לעולם הבא.²² מה התמר הזה עושה תמרים רטובים, נִקְלָסִים, נובלות ועושה סולים,²³ כך הם ישראל, יש בהם בני תורה ויש בהם עמי הארץ ויש בהם בורים.

דבר אחר: מה התמרה הזו יש בהם נובלות שאינן נכנסות לאוצר, ועושה תמרים והם נכנסים לאוצר, כך ישראל כשהיו במדבר, מהם נכנסו לארץ ישראל מהם לא נכנסו.²⁴

דבר אחר: מה התמרה הזו עושה תמרים ועושה קוצים וכל מי שהוא מבקש לגבות תמרים הקוצים שיש בהם שולטים בו;²⁵ כך הם הצדיקים, כל מי שאינו משמר עצמו מהם נשיכת שועל ועקיצתם עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף ואף כל דבריהם כגחלי אש.²⁶

דבר אחר: מה תמרה זו אין בה פסולת, אלא תמרים לאכילה, לולבים להילול, חריות לסיכוך, סיבים לחבלים, סנסנים לכברה, שפעת קורות לקרות בהן את הבית; כך הם ישראל אין בהם פסולת, אלא מהם בעלי מקרא, מהם בעלי משנה, מהם בעלי אגדה, מהם בעלי מצוות מהם בעלי צדקות.²⁷

דבר אחר: מה תמרה זו לבה מכוון למעלה, כך ישראל לבם מכוון לאביהן שבשמים שנאמר: "עיני תמיד אל ה' כי הוא יוציא מרשת רגלי" (תהלים כה טו).²⁸

דבר אחר: מה תמרה זו יש לה תאוה, כך צדיקים יש להם תאוה. מה תאותם? הקב"ה, שנאמר: "נִפְשֵׁי אֱוִיתֶיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחִי בְּקֶרְבִי אֶשְׁחַרְךָ" (ישעיה כו ט). אמר ר' תנחומא: מעשה בתמרה אחת שהיתה עומדת בחמתן²⁹ ולא היתה עושה פירות. והיו מרכיבים אותה ולא עשתה פירות. אמר להם דקלי אחד: תמרה היא רואה מיריחו והיא מתאוה לה בלבה. והביאו ממנה והרכיבו אותה, מיד עשתה פירות. כך כל תאוותם וצפויים של צדיקים הקב"ה הוא.³⁰

²¹ גם כאן, בדומה לדרשה הקודמת ולדרשות רבות בעולם המדרש, מתחילים בפסוק מפרשת השבוע, עוברים לפסוק בכתובים והשומע צריך לנחש מה הקשר ואיך תסתיים הדרשה. כאן אולי הקשר קל יותר לניחוש.

²² בשל גובהו של עץ התמר צילו מגיע עד למרחוק, אבל נראה שהכוונה כאן היא למיעוט הצל של התמר, "רחוק" במובן שלא קיים, או מדובלל (שכפות התמר רחוקים זה מזה). ראו אוצר מדרשים (אייזנשטיין) ל"ב מדות באגדה: "מדבר שהוקש בשתי מדות ואתה נותן לו כח היפה שבשתיהן, כיצד? צדיק כתמר יפרח, יכול כשם שהתמר אין לו צל ואין עושים ממנו כלים כן הצדיקים? תלמוד לומר: כארז, מה ארז יש לו צל ועושים ממנו כלים אף הצדיקים". הארז שסייע לעיל לגפן, מסייע גם לתמר כפי שאומר הפסוק וכפי שנראה עוד להלן.

²³ נִקְלָסִים – מין תמרים קשים, נובלות – נושרות, סולים – קוצים.

²⁴ אין הכוונה בהכרח לחילופי הדורות במדבר. כל מי שהיה בשעת חטא המרגלים בין עשרים פחות יום (ופחות מכך), זכה להיכנס לארץ.

²⁵ לגבות היינו ללקוט (לגדור או לגדוד). ובאשר לפריו המתוק של התמר שעל מנת להגיע אליו יש לסבול מהקוצים, ראו משל [האוכל מן הקור לוקה מן הקורה](#) עליו הארכנו לדרוש בפרשת תזריע.

²⁶ מסכת אבות פרק ב משנה י: "הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תכזה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש". ובמדרש מדרש תנחומא במדבר סימן טו: "מה התמרה הזו עושה תמרים ועושה קוצים וכל מי שמבקש לגנוב התמרים הקוצים שבה שולטים בו כך הצדיקים והחכמים בני תורה וכל מי שאינו משמר עצמו מהם נופל ... שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף ואף כל דבריהם כגחלי אש". ראו דברינו [שועל, עקרב, שרף וגחלי אש](#) בדפים המיוחדים.

²⁷ כבר בגפן לעיל ראינו: "מה הגפן הזו יש בה ענבים ויש בה צמוקים, כך ישראל: יש בהם בעלי מקרא ומשנה, בעלי תלמוד ואגדה", אבל לתמר יש שימוש רחב יותר ומכאן ההרחבה גם לבעלי מצוות וצדקות. ואולי כפת התמר של ארבעה המינים יכולה לכסות את כל עם ישראל גם בלי הצורך בערבה והדס. ושלא כמדרש ויקרא רבה ל יב: "מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים".

²⁸ ובגמרא סוכה דף מה עמוד ב: "מה תמר זה אין לו אלא לב אחד - אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים".

²⁹ אולי היא חמת, חמת גדר, אבל המגיהים תקנו ל"עמתן" שהוא מקום מעיינות מים ומרחצאות חמים בצפון ים המלח בעבר הירדן המזרחי.

³⁰ והקב"ה מצדו מתאוה לתפילתם של הצדיקים שיהפכו את גזירותיו בתפילתם. ראו מסכת יבמות סד ע"א: "שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. א"ר יצחק: למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעטר? מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפילתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות". ראו דברינו [עתירה](#) בפרשת תולדות.

דבר אחר: מה תמרה זו אינה עושה פחות משלשת אַבְּוֹנִים,³¹ כך אין ישראל חסרים מגי צדיקים בעולם כאברהם יצחק ויעקב או כחנניה מישאל ועזריה וכן הוא אומר: "אמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסניו" (שיר השירים ז).³²

מה תמרה זו יש בה לולבין להלל וחריות לסוכה אפילו הסיב שלה הולך לחיזוק ועֲצָה להדליק, כך בישראל, צדיקים ישירים חסידים בני תורה, אפילו סוריהן גומלי חסד הם.

אי מה התמר אין עושין ממנה כלים כך הצדיקים? תלמוד לומר: "כארז בלבנון ישגה".³³ א"ר תנחומא: שאלתי אותה לרב הונא ואמר היינו בבבל ועושין ממנה כלים, שולחנות ומנורות. אי מה הארז הזה אין עושה פירות כך הצדיקים אין עושין פירות? ת"ל: "צדיק כתמר יפרח" - מה התמרה עושה פירות כך הצדיקים עושים פירות, שנאמר: "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (ישעיה ג י).

מה תמרה וארז כל מי שהוא עולה לראשם ואינו משמר את עצמו הוא נופל ומת, כך כל מי שהוא בא ומזדווג לישראל סוף שהוא נוטל את שלו מתחת ידיהם.³⁴

משנה מסכת ביכורים פרק א – עם הפנים לחג השבועות

אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינים לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר. אין מביאין בכורים קודם לעצרת. אנשי הר צבועים הביאו בכוריהם קודם לעצרת ולא קבלו מהם, מפני הכתוב שבתורה: "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה" (שמות כג טז).³⁵

שבת שלום
מחלקי המים

³¹ אַבְּוֹנִים, ייחורים מהם צומחים עצי התמר החדשים.

³² כאן הוא מכוון לדרשה הבאה במסכת סנהדרין צג ע"א: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב: אמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסניו, אמרתי אעלה בתמר, אלו ישראל, ועכשיו לא עלה בידי אלא סנסן אחד, של חנניה מישאל ועזריה". ועוד על כך בשיר השירים רבה.

³³ כאן עובר הדרשן לדרוש גם בדימוי לארז והשילוב של תמר עם ארז (ראינו כבר לעיל גם את הגפן המטפסת על הארז). המעניין בדרשה זו שלאחר שאמר שיש בתמר כל מיני סוגים ושימושים, החל מהפרי וכלה בעצה ובקוצים, לא נחה דעתו של הדרשן שהצדיק יהיה נמשל רק לפרי ושאי אפשר לעשות ממנו גם כלי שימושי! יש להתעמק בדרשה מעניינת זו ושעתנו קצרה.

³⁴ יתרת הדרשה עוברת לארז ואנו נעצור לפיכך כאן. ראו מקבילה קדומה לדרשה זו בבראשית רבה פרשת לך לך פרשה מא על לקיחת שרה לבית פרעה ומקבילה מאוחרת (העתקה?) במדרש תהלים פרק צב צדיק כתמר יפרח.

³⁵ פתחנו בתפר שבין ספר ויקרא לספר במדבר, בשבח הגפן והתמר, ונקלענו, כפי שכבר הערנו במים הראשונים לערב חג השבועות הוא עצרת בלשון התורה (והמשנה), זמן תחילת הבאת הביכורים. ראו פירוש ברטנורא שם: "אין מביאין בכורים קודם לעצרת - דשתי הלחם שמביאין בעצרת אקרו בכורים, והם מתירין החדש במקדש". וראו עוד תלמוד ירושלמי מסכת חלה פרק ד הלכה ה: "נתיי איש תקוע הביא חלות מבייתור ולא קיבלו ממנו אנשי אלכסנדריאה הביאו חלותיהן מאלכסנדריאה ולא קיבלו מהן אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהן קודם לעצרת ולא קיבלו מהן מפני הכתוב שבתורה וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה" ב בן אטיס העלה בכורו' מבבל ולא קיבלו מהן יוסף הכהן הביא ביכוריו יין ושמן ולא קיבלו ממנו אף הוא העלה את בניו ואת בני ביתו לעשות פסח קטן בירושלם והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה".